הגדה לפסח

געשריבען פאר'ן "זשורנאל" פון דעם זשורנאלס שטענדיגען בעל הגדה.

— c —

ביעור חמץ.

הי בעקאנט איז הייעטיגס יאהר אויס־געראמט געווארען אין אייראפא דער גאנ־צער חמץ, עס איז שוין דארטען באלד ניטא קיין פיצעל ברויט, די קעמפפענדע פעלקער זאגען דעריבער די פאלגענדע קורצע תפלה.

כל חמירא וחמיעה.

אלע סארטען חמץ וואס מיר האבען אדער גיט, וואס מיר זעהען און וואס מיר זעהען ניט אן אין די אויגען, דער גאנ־צער חמץ וואס מיר האבען שוין אויסגע־ראמט און דאס וואס מיר געהען אויס פאר א שטיקעל ברויט, לבטל ולהוי בעפרא דארעא, זאל עס הייסען אז ס'איז נעכטיגע טעג, ס א ליגען, דער שונא טאהר דערפון ניט וויסען מיר האבען נאך צו עסען פאר יאהרען און יאהרען און מיר, קענען דעריבער אנפיהרען די מלחמה ביז מיר וועלען זיעגען

קדש.

דאס איז א יאהר פון מיליאנען קדישים, קינדער וועלען דארפען זאגען קדיש נאך די עלטערען און די עלטערען נאך קינדער, און דאס נעהמט זיך פון די הייליגע ווערטער ' אשר בחר בנו מכל עם ורוממנו מכל לשון", ווייל שוגא טאהר פעלקער האבען זיך איינגערעדט, אז זיי זענען די אויבערשטע פון שטויסעל, די אויסערוועהלטע פון אלע פעלקער, זייער לשון און זייער קולטור זענען די שעהנ־סטע און ערהאבענסטע און דערפאר שריי־ען זיי אלע "כי בנו בחרת", און מען קעמפפט פאר'ן זמן חרותנו, מיט קאנא־נען און ארמעען, יעדער איינער וויל זיך בעפרייען פון דעם שונא, און דערווייל פאלען מענשען ווי פליגען, דערפאר ענ־דיגט זיך דער קידוש מיט דער ברכה שהחיינו, דאס הייסט מיר דארפען דאנקען גאט וואס מיר לעבען נאך, ווייל אין דער יעצטיגער צייט פון מלחמה, איז עס דער גרעסטער נס, אז איינער בלייבט לעבען און קען נאך מאכען קידוש, אריינגיסען הייסט עס!

גרחץ.

יעדע רעגיערונג וואשט זיך ריין, יעדע לאנד ווארפט די שולד אויף דער צווייטער, אבער אהן א ברכה, מען בענשט זיך ניט, מען ניט זיך ניט קיין קאמפליר מענטען, נור מען שיקט זיך איינע די אנדערע די ערגסטע קללות, אז אין ים זאלען זיי נור אריינפאלען.

כרפס.

מען נעהמט גרינע ציבעלעס, יונגע קינדער וואס האבען נאך קיין צייט ניט געהאט צו אויסוואקסען ריבטיג און מען טונקט זיי איין אין בלוט, מען מאכט דערביי די ברכה בורא פרי האדמה, ווייל זייער פלייש און בלוט וועט פעט מאכען די גאנצע ערד.

יחץ.

מען טהיילט זיך און מען קען זיך בשום אופן ניט צוטהיילען, די וועלט איז זיי וועניג, דייטשלאנד וויל בעלעגיען, רוסלאנד וויל קאנסטאנטינאפאל, איטא־ליען וויל א שטיק עסטרייך, פראנקרייך וויל עלזאס לאטרינגען און

מגיד

דא פאנגט זיך אן די ריבטיגע הגדה, און טאקי מיט אמת'ע קניידלאך, פערצעהלן און זעכצעהן אינטשיגע, מען פייערט אויף וואס די וועלט שטעהט און מען שרייט בקול רם

הא לחמא!

אט דאס איז א מלחמה! שוין איינ־מאל א מלחמה! דיאבלו אסתנא, עלטע־רען וואס האבען קינדער מעגען זיך אויס־עסען לעבעדיגערהייט, השתא הכא, לשנה הבאה בארעא, אט לעבט מען און אט ליגט מען אין דער ערד, השתא עבדין, ווער עס דיענט היינטיגס יאהר אין די ארמעען, איז לשנה הבאה בני חורין, וועס ער ביז איבער א יאהר ווערען לעבערדיג, דורכגעשאסען פון קוילען און צוריסען פון שראפנעלען.

וכאן הבן שואל:

און דא פרעגען די קינדער פיער קשיות:

מה נשתנה?

וואס איז דאס פאר א וועלט איבער־קערעניש?

שבכל הלילות אנו אוכלין

ביז יעצט פלעגען מיר עסען און לעבען א טאג און יעצט טרייבט מען אונז צום מלאך המות אין די הענט אריין?

שבכל הלילות

אלע מאהל פלעגען מיר זיך שפיעלען אין סאלראטלאך פאר א צייט פערטרייב, פאר ספארט, הלילה הזה מרור. יעצט איז אבער זעהר ביטער, מען דארף ריזיג קירען דעם לעבען, מען דארף טאקי געהן שלאגען זיך.

שבכל הלילות אין אנו מטבלין אפילו פעם אחת.

ביז יעצט פלעגען מיר אין די ארמעען ניט איינטונקען א פינגער אין קאלטע וואסער מיר פלעגען ארומגעהן ליידיג און שלאגען ביידיעס, הלילה הזה שתי פעמים יעצט דארפען מיר זיך טונקען צוויי מאל, איין מאהל אין טרעהרען, א צווייטען מאל אין בלוט ?

שבכל הלילות בין יושבין ובין מסובין

איטער פלעגען מיר זיצען אדער ליגען, יעצט קען מען ניט איינזיצען און ניט איינליגען, עס הויבט אייך און עס שטערט און דערפער.

ויענו,

און מען האט אונז געפיינינט, כמו שנאמר ויעבידו מצרים את בני ישראל בפרך, מען מאכט אונז ארבייטען מיט פארוך, מען הייסט אונז שיסען און גע־שאסען ווערען און טאקי מיט אמת'ע פארוך.

ויצעקו,

שרייען מיר קולי קולות און קיינער הערט אונז ניט,

ויאנחו בני ישראל.

מיר קומען אב מיט זיפצען און קרעכ־צען און קיינער העלפט אונז ניט.

ואת עמלנו אלו הבנים.

אוי, אונזערע בנים ! אונזערע טיי־ערע אידישע קינדער !היאורא תשליכוהו, אזוי ווי אין טייך אריינגעווארפען....

דבר אחר ביד חזקה,

די דברים אחרים נעהמען אונז מיט געוואלד, ובמורא גדול, מיט גוואלדיגע שרעק....

אלו עשר מכות,

אט דאס זיינען די צעהן מכות וואס מען קריגט יעצט אין אייראפא :

דם.

פון בלוט איז דאך שוין אבערעדט.

צפרדע.

מענשען לעבען יעצט ווי די זשאבעס, אין זומפיגע טרעטשעס און גראבענס.

כנים.

וואס דענקט איהר קען מען זיך דער־לעבען ווען מען ליגט אב צו דריי וואכען אין א טרענטש ?

ערוב.

וועלף און אנדערע חיות האבען שוין צוריסען ניט וועניג פערוואונדעטע און טויטעטע אין די גענענדען פון די פוילישע וועלדער.

דבר.

עס פעהלען דען עפידעמיעס צווישען די קעמפפענדע מחנות ? עס פעהלט דען כאלעריע און טיפוס ?

שחין.

גענוג לייטע האבען זיך פון דער יעצ־טיגער מלחמה צו קראצען.

ברד.

עס האגעלט מיט קוילען און שראפ־נעלען נאך פיעל מעהר ווי אין מצרים.

ארבה.

ווי הייסשריגען לעדיגען אונס די מחנות סאלדאטען אלע תבואות און שפייז פון לאנד.

חושך.

עס איז דוכט זיך פינסטער געווארען, אז מען זעהט ניט די ליכטיגע שיין.

מכת בכורות.

אוי וועה א מכת בכורות ! די בעסטע, דער בכור און דער בחיר פון יע־דער פאמיליע פאלען ווי פליגען פונקט ווי אין יענער יציאת מצרים נאכט.

רבי יהודה היה נותן בהם סמנים.

ר' יודעל טראגט זיך דערווייל ארום מיט סמנים, ער ווערט צוקיילט און צו־ביילט אין אלע פלעצער, אין אלע מדינות און ער טרינקט נעבאך פון די מכות מיט'ן פולען מויל, אבער וואס זאל מען יעצט טהאן עס איז א צייט פון

דם ואש ותמרות עשן.

בלוט פייער און רויך.

כמה לקו ?

וויפיעל קלעפ האט מען שוין דארטען געקראגען ? אין דערינען איז אבער דא א חלוקי דעות, איינינג אידעל זאגען אז אויף דער יבשה צעהן מכות און אויף'ן ים פופציג און ר' עקיבא זאגט אז אויף דער יבשה האט מען געקראגען פופציג קלעפ און אויף'ן ים צוויי הונדערט און פופציג.

כמה מעלות טובות למקום,

וויפיעל מעלות מיר האבען עס אין אונזער פלאץ, דא אין אמעריקא !

מיר זיינען ארויס פון מצרים, פון דעם פינסטערען גלות, מען פאגראמעווירט אנ־נז ניט, מען בערויבט ניט אונזער געלד, מען שלעפט אונז ניט אין די קאזארמעס מיט געוואלד, מען שענדעט ניט אונזערע פרויען און מען מערדערט ניט אונזערע קליינע קינדער.

מרור זה שאנו אוכלים על שום מה ?

צוליעב וואס ווערען מיר עס אזוי פערביטערט און האבען אזעלכע צרות? על שום שמררו המצרים את חיי אבותינו, ווייל מיר זיינען ביי די מצרים, ווייל מיר זיצען אין גלות, ווייל מיר טראכטען ניט וועגען א תכלית צו ווערען אונזערע איי־גענע בעלי בתים:

לפכך אנחנו חיבים,

דערפאר טאקי זיינען מיר אליין די שולדיגע און פערדיענען די קלעפ וואס מיר האבען גאנץ בשר.

רחצה.

מען דארף זיך וואשען און זאגען על נטילת ידים, מען דארף ניט ליגען מיט פערלענגטע הענד און זיך נעהמען פאר פראקטישע ארבייט.

מוציא.

מען מאכט די ברכה המוציא לחם מן הארץ, מען דארף זעהען צוריק קערען צום לאנד און ווערען אן ערד־ארבייטער פאלק, אליין אויסארבייטען דעם שטיקעל ברויט און ניט ארויסקוקען עס פון פרעמ־דע הענט.

מצה, מרור,

פון קריגערייען קומט ארויס ביטער־ניש, פון רייסערייען האבען מיר נור צרות עס איז שוין צייט מיר זאלען זיך פער־איינינגען, קומען צום שכל און מאכען כורך.

מיר דארפען זיך צוזאמענגעהמען, צונויפלעגען אונזערע אלע קרעפטען און שטעלען זיך אין דער ריהע אין דער ריהע אין דער לופטען ?

דער תירוץ איז :

עבדים היינו,

מיר זיינען געווען שקלאפען און פער־בליבען שקלאפען מיר לאזען זיך פיהרען פאר'ן נאז, אנו ובנינו ובני בנינו, מיר אליין, אונזערע קינדער און אונזערע איי־ניקלאך און מיר זאגען נאך כלנו חכמים, כלנו נבונים, מיר האלטען זיך פאר ציווילזירטע מענשען, פאר גאנצע קנא־קערס, וכל המרבה לספר הרי זה משובח ווער עס דערצעהלט אונז מעהר באבע מעשיות, דעם יעניגען גלויבען מיר, מיר לאזען זיך איינרעדען נאציאנאליזם, פאט־ריאטיזם, נעכטיגע טעג און קאלטע לאק־שען.

אמר רבי אלעזר בן עזריה,

הרי אני כבן שבעים שנה, איך בין שוין אלט זיעבעציג יאהר און איך האב נאך אזא חברבן ניט געזעהען, אזא אונגליק ניט בייגעווען, וחכמים אומרים להביא ליומות המשיח, קלוגע מענשען זאגען, אז ס'איז יעצט משיח צייטען.

ברוך המקום,

געבענשט איז דער פלאץ וואו מען ווייס נאך ניט פון אזעלכע מלחמות, פון אזעלכע אונגליקען ווי דארטען אין אייר־אפא, איך זאג עס

כנגד ארבעה בנים,

גענען די פיער גרויס־מעכטע וועלכע קענען זיך־ניט צוטהיילען און דייסען זיך ווי די העהנער; גענען ענגלאנד, פראנק־רייך, רוסלאנד און דעם פאן־גערמאניזם.

חכם מה הוא אומר ?

וואס זאגט דער חכם, די מדינת דייטשלאנד וועלכע איז פול מיט חכמה, וויסענשאפט, קולטור, פילאזאפי, מה הערות והחקים, וואס טויגען מיר די טרי־טים, די אבמאכען, די טראקטאטען, איך האב א מיליטאריזם, הער איך אלעמען פאר א דרייער.

ואף אתה אמור לו,

ענטפערט מען איהם אחר הפסח אפיקומן, נאך פסח וועט ביי דיר זיין נאך'ן אפיקומן וועסט שוין ניט האבען וואס צו עסען, מען וועט דיך אויסהונגערען מיט א בלא־קארע, אזוי אז דו וועסט זיך שוין האבען צו קראצען און צו פלאצען.

רשע מה הוא אומר,

דער רשע (אלע ווייסען ווער דאס איז) זאגט, מה העבודה הזאת לכם ? ווי קומט איהר דייטשען צו מאכען חרוב שטערט און דערפער, צו מאכען פאגראי־מען אויף מענשען, דאס איז נאר, טענה'ס ער, מיין ארבייט, איך האב אויף דעם א חזקה, ואף אתה הקהה את שניו, דערפאר האט מען איהם אביסעל אויס־געהאקט די צייהנער או מען האט איהם גענעבען צו פיהלען דעם טעם פון דייטשע קולטור.

תם מה הוא אומר,

ענגלאנד פרעגט מה זאת ? צו וואס האב איך עס געדארפט די גאנצע מלחמה? זאלען זיך די אנדערע חברה שלאגען, צו מיר געהערט עס דאך ניט, ואמרת אליו בחוזק יד, דייטשלאנד מיט איהר שטארקער האנד, מיט'ן מיליטאריזם מיז אביסעל אונטערגעשמיסען ווערען מען דארף איהר צייגען, אז זי קען די גאנצע וועלט ניט בעהערשען.

ושאינו יודע לשאול,

פראנקרייך די שעהנע, פרעהליכע פראנק־רייך וואס אלע ווייסען, אז זי האט שוין ניט וואס צו בעטען, וואס צו פערלאנגען, די פרייעסטע רעפובליק אין אייראפא, וועלכע האט דוכט זיך געדארפט זיין צור־פריידען און ניט קריכען אין פייער, איז את פתח לו, האט איהר געדארפט זעהען ווי זי האט זיך צוצופענט, ווי זי האט זיך אריינגעווארפען אין דער מלחמה, און אלץ בעבור זה עשה, למאי דייטשלאנד האט איהר אמאל אבגעטהאן א שפיצעל און צונענומען ביי איהר די צוויי פראנ־ווינצען עלזאס און לאטרינגען.

והיא שעמדה לאבותינו ולנו.

און אט דיעזע געשיכטע מיט די פיער בנים האט אונז און אונזערע פריינד גע־קאכט א היבשע ביסעל, שלא אחד בלבד עמד עלינו לכלותנו, ווייל ניט אין איין איינציגער מדינה ווערען מיר פערניכטעט און אויסגעשאכטעט נור אין אלע מדינות און אין אלע ארמעען פאלען אידישע קינ־דער ווי פליגען און אידישע בלוט גיסט זיך ווי וואסער.

צא ולמד,

דערפון קען מען זעהען, אז לבן און פרעה זיינען נאך געווען צדיקים געגען די היינטיגע הערשער און אידען־עקספלואר־טאטארס און דאס נעהמט זיך אלץ דערפון וואס "ינר שם במתי מעט", וואס די אי־דען וואהנען אייבעראל אין קליינע הייפע־לאך צווישען א גוי גדול עצום ורב, דאס נעהמט זיך דערפון וואס די אידען וואהנען ניט אין זייער איינענעם לאנד, נור אין גלות, אין דער מדינת "נעה־שוין" (גושן), ווערען אותנו ויתנו עלינו עבודה קשה, און די גאנצע וועלט טהוט אונז שלעכטס און האבען אויף אונז אויסגעלעגט א שווערע אויפגאבע, כמה שנאמר, ווי אין פסוק שטעהט, והיה כי תקראנה מלחמה, אז עס וועט זיך אונז טרעפען א מלחמה וגם הוא, וועט ער אונז אויסהעלפען ווילחם און ער וועט מיט אונז מיטקעמפ־פען ועלה מן הארץ אבער נאך דער מלחמה וועלען מיר איהם ווייעדער טרייבען פון לאנד, ווייעדער טרייבען אידעלאך פון לאנד, ווייעדער טרייבען אידעלאך פון לאנד, ווייעדער טרייבען אידעלאך